

Aby byl p. Horký klidný, řeknu mu zde jednou provždy: ta vybájená jím „nová kritická škola“ chce také cit, ale ne cit kterýkoli a jakýkoli, nýbrž jen cit *ušlechtilý a kultivovaný*, cit *vpravdě hluboký a životný*. Jsou právě city a „city“! Opije-li se někdo na př. a mluví-li pak z opilství hlouposti a nevkusnosti, jistě toho neučinil z intelektu, nýbrž z citu — o tom není pochyby. Nuže, o takový cit nestojíme. Byl to cit ohyzdný a mělký a lépe bylo by, aby takový cit byl potlačen. Jest velmi pravděpodobné, že p. Horký když psal své „Kyrýsnice“, něco cítil (bohužel!), — ale lépe bylo by pro něho, kdyby ten cit byl potlačil, neboť nebyla by vznikla nevkusná a oplzlá rýmováčka, která poskvřnila jistě nejednou mladou duši.

Vyspěje-li jednou opravdu vnitřně p. Horký, pochopí, že v umění a poesii jest oprávněný jen cit, který nejde proti umělecké inteligenci a proti vkusu, který jich nesnižuje, neumenšuje, neotupuje. Cit jest krásná věc, pramen a zdroj všeho života, ale právě proto, že pramen a zdroj, musí býti ukryt v půdě a nesmí se mu dávat lehkomyšlně zvětrávat. Citu nenosí žádný rozumný a slušný člověk na trh, citem neparaduje; cit ukrývá každý opravdový muž i básník hluboko v hrudi, poněvadž ví, že jest poslední skrytou pružinou vši jeho snahy a činnosti.

A v umění není spolehlivějšího kriteria citů opravdu hlubokých a ušlechtilých než to, dovedou-li unést a vytvořit zákonné formy. Tato zákonná forma jest právě styl, a kdo se posmívá tomuto pojmu — začíná to být v Čechách od včerejška módou —, ukazuje jen jedno: ubožáckou neznalost lidské duše a vši lidské činnosti. Slabé city nedovedou toho, aby snesly jeho dlouhé práce intelektuální, toho léta a léta trvajících sebezapření a té odanosti, již jest třeba, aby vznikla na příklad dokonalá báseň dramatická nebo epická. Pohodlnější pro cit jest ovšem, vybuchne-li a zjedná-li si průchodu v nějaké improvizované, kostrbaté a buršikosní básničce nebo v nějakém hrubém a jalovém feuilletoně pod čarou denního listu, — ale tato výbušnost jest právě znakem citů nešlechtěných a mělkých. City opravdu silné a opravdu jadrné a životodárné jsou jako kořeny stromů ukryty ve tmě zemské; a jen takové kořeny, neviditelné pozorovateli, nesou zázraky lehkých vzdušných korun hovořících s červánky a s hvězdami nebeskými!

U nás ne a ne lidé pochopit, že forma básnická, dílo to vůle i ducha, jest nejlepší oporou a nejlepší spojenkyní a přítelkyní opravdového a hlubokého citu. Ale ovšem: forma žádá cit opravdu *hluboký a trvanlivý*, který nevyvane a nezvětrá jediným výbuchem — a zde to vězí!

Lidé, kteří nejsou schopni takového krásného životného a spolehlivého citu, bojí se formy umělecké a z pudu se jí vyhýbají: tuší, že jest to pravý zkušební kámen jakosti citové! Jen hluboký oddaný cit dovede vytvořiti ze sebe a unésti formu dokonalé jednoty — a to je právě styl. Cit, který se léta a léta dovede soustřediti v jediný směr, musí býti podepřen silnou vůlí a vyžaduje si podporou celou mravní osobnost spisovatelovu. To tuší naši nepřátelé formy a stylu a odtud pošklebky jejich! Člověka, který vnikl do tajemství činnosti lidské a do tajemství tvorby, rozčlít nemohou: můžeš se jim jen usmát. Jsou to opravdu lišákovy kyselé hrozny!

Pan Horký může býti klidný. To, co chceme dnes v Čechách dva tři kritikové, o nichž bájí p. Horký jako o „nové škole“, chtěla každá dobrá a opravdová kritika, co *svět světem* stojí: Lessing jako Bělinský, Sainte-Beuve jako Taine. Jen nevědo-

mosti a nevzdělanosti lidí à la Horký, od nichž je v Čechách až černo, jest to cosi nového a neslýchaného. Všichni opravdoví staří kritikové žádali od autora téhož, čeho žádáme my: soustředění citu a vůle i intelektu ve vyšší jednotu, která jest právě forma a styl. Věděli, co ověřujeme znova my: že není spolehlivějšího kriteria lidské i umělecké opravdovosti a čestnosti než láska k formě, oddaná služba jí, než snaha po stylu; že formu může vytvořiti jen oddaná a hluboká láska, která umí sloužiti, cit, který se umí zapíratí, a že takto vytvořená forma chrání cit od zvětrání a vyvanutí a propůjčuje mu jedinou nesmrtelnost, dostupnou našemu ubohému lidství. —

A ještě epilog k tragikomedii Horkého. Jest rázu nejosobnějšího, neboť diskusní metoda p. Horkého hraničí těsně na detektivismus. Pan Horký vypravuje s grácií sobě vlastní, jak jsme šli kdysi po Karlově mostě („Karlsbrücke“, prosím, v tom je *vis comica!*), jak mne žádal, abych mu psal do rubriky výtvarné v Národním obzoru, jak jsem mu odřekl a jak jsem mu radil, aby si do ní psal sám. „Když jsem užasl a řekl, že malbě a zejména technice její nerozumím, vyslovil názor, že to naprosto nic nedělá a že mám psát, jak vidím, to že je vždycky dobré.“ A to prý je jakási osudná rozpulenost ve mně, jakýsi dualism: jinak prý mluvím, jinak píši, jiná prý theorie, jiná praxe.

Povím tedy — bez notýsku, který je také vybájeninou p. Horkého —, jak se věc měla. Stydí se sice člověk, že bude musit snad učit zítra lidi i slabikovat, ale není zbytí. Nevyvrácený klep a tlach roste v Čechách na lavinu, a štítí-li se dnes vyvracet odstavec, budeš musit zítra vyvracet deset stránek.

V tom paměťhodném rozhovoru řekl jsem panu Horkému asi toto: Vy jste byl přece v Paříži a ve Francii a viděl jste umění staré i nové? (P. Horký přisvědčil.) Nuže, naučil jste se vidět a musíte poznat pohledem, co je dobrá a co je špatná malba. Napište, co vidíte, a bude to dobré. Kritika výtvarná není nic než umění vidět. Tedy: ovšem psát, jak vidím, ale jak vidím *poučeným, umělecky vzdělaným zrakem!* Psát ovšem, co cítím, ale co cítím *zúšlechtilým, umělecky kultivovaným citem!*

Ráčíte chápat již tuto abecedu vši umělecké tvorby?

Jsem si jist, že p. Horký zakroučí hlavou a nebude chtět zase rozumět. A že dá přednost — věren hluboce symbolickému názvu svého listu — činnosti jiné: dalšímu hledání rozporů mezi mou naukou a mým životem, teorií a praxí. Přiblížil se již v 1. sešitě ve své metodě „diskusní“ metodě detektivistické. Doufám, že ji v nejbližším čísle bez ostychu dovrší. Když Stopa, tož Stopa!

### Dokument literárních mravů českých r. 1911

Ukázal jsem ve feuilletoně 11. sešitu, jak rozumí K. Horký literární diskusi a jakými „argumenty“ pracuje.<sup>1</sup> Ve 4. čísle Stopy dovršuje tento literární gentleman svou taktiku a vynáší poslední trumfy — trumfy, které přebíjejí rekord posledních voleb a jichž by se štítit užít i nejvíce zdivočilý politický straník proti svému odpůrci.

1 - [Viz zde str. 306—309.]



K. Horký dokazuje výtečnost svých Intimních veršů tím, že — spílá soustavně všemu, co jsem kdy kde a hlavně v Novině uveřejnil, a velebí a vynáší naproti tomu do nebes svůj kráček. Prý bych měl i se svými druhy chodit do školy k Horkému a učit se tu skutečné básnické formě; prý do Noviny nenapsal jsem nic, co by za něco stálo; „skutečné, ze života vyvážené hodnoty“ tvoří jen on, Karel Horký; Horkého poesie přežije prý o mnoho let všechny mé plané papírové fráze atd. Slyšíte jarmarečnický dryáčnicka před jeho boudou? A i ten má snad víc vkusu a — studu. Kdyby si takto vedl stánkář ohrožený ve svém obchůdku a odsouzený k nouzi a bídě, pochopil bys to, ale že takto smí psát literát o jiném literátu, a jen proto, že napsal o jeho sbírce veršové klidný kritický zdůvodněný soud, to jest cosi, co stojí za zaznamenání jako dokument sesurového veřejného českého života r. 1911.

Ale na tom není dost, to není poslední zbraň Horkého. Aby dokázal svou nebeťnost a mou podlost, vyfantasíroval si K. Horký obvinění, jehož perfidnost sloužila by ke cti muži, který jest detektivem z profese a pracuje celý život v tomto libezném řemesle. Abych to řekl stručně: neobviňuje mne náš gentleman z ničeho menšího než z plagiátu, kterého prý jsem se dopustil na něm. Takové jsem individuum: kárám veřejně Horkého a soukromě jsem z něho živ; „ssaju z jeho zdravé mízy,“ jak se stoudně vyjadřuje skromný p. Horký. A sice zplagoval prý jsem jakousi črtu p. Horkého „Piliny“ ve své „Povídce z doby pokoření“ (má znít: „Z roku pokoření“ — viz 12. sešit Noviny r. 1909)! Ale i v tom plagiátě jest prý vidět mé ubožáctví: kde Horký letí bleskem jako orel ke slunci, plazím já se jako žížala; co Horký poví ve čtyřiceti řádcích, nesvedu já ani na čtyřiceti stránkách. A tak stojí proti sobě: na jedné straně Horký, genius jadrné stručnosti, na druhé Šalda, senilní žvanivec a nadto zloděj.

Jsi spokojena, líbezná česká dušičko?

Jest mně nesmírně líto, že musím pobořit K. Horkému plán tak důmyslně sestavený, ale já jeho *arcidíla Pilin vůbec nečetl*. Vůbec: kdybych měl dělat zkoušku z Horkého epochálních feuilletonů, propadl bych bédně. Znáám jen několik čísel, která jsem kdysi náhodou četl v listech . . . ale těch zázračných „Pilin“ mezi nimi nebylo. *Knihu Horkého Pátek poslal jsem, hned jak mne došla, nebožtíku Drtilovi, který o ní napsal recenzi do Noviny 24. července 1908* (sešit 14). To ví Karel Horký stejně dobře jako já, a přece se nestydí vyslovovat obžalobu tak neskonale nízkou. Ostatně: domníval-li se Horký, že jsem opsal nebo zpracoval ve své povídce jeho črtu, — proč mlčel plná dvě léta? Proč mne nežádal ihned o vysvětlení? Ale to ne: čekal, až napíší o něm pravdivý kritický referát! A kdybych ho býval nenapsal, nezvěděl by vůbec svět o mém zločinu!

Ale mezi mou povídkou a črtou p. Horkého není vůbec žádné příbuznosti, ani *látkové* ne. Neboť p. Horký vyčetl něco z mé povídky, co tam vůbec není. V mé povídce totiž o piliny vůbec nejde! „Neřezou dřevaři dole dříví,“ jak tvrdí Horký. Dříví tam sice jest, ale ne piliny, a tedy ani jeho piliny!

Je-li třeba ještě někomu demonstrovat základní neuměleckost p. Horkého, hodí se k tomu výborně tento případ. Pan Horký sesumíruje v nejhrubších obrysech látku práce do tří všeobecných vět a myslí, že jí tím vystihl. Jeho methodou vypravován zněl by obsah Anny Kareniny takto: Jest žena, která se provdala za staršího vyššího úředníka. Jednoho dne spatří na návštěvě v sousedním městě

důstojníka, hraběte, a zamiluje se do něho; i on se do ní zamiluje. Žijí spolu, ale nejsou šťastni. Žena trpí touhou po svém dítěti, výčitkami svědomí a nervositou. Mezi milenci propukají hádky, které doženou provinilou ženu k sebevraždě.

Redukují-li si Annu Kareninu v tyto hrubé a všeobecné prvky látkové, shledám, že Tolstoj opsal ne jeden, ale deset románů, poněvadž jest napsána řada románů před Tolstým, které mají tutéž látku. A romány ty byly by logikou Horkého mnohem lepší než Karenina, poněvadž jsou stručnější: Kde má Anna Karenina čtyři svazky, mají ony svazek jen jeden.

Ale dost o tom.

Bylo by to všechno jen bezmezně směšné a bezduché, nebýt to tak nízké a typické pro zvláštnost dnešního literárního života českého.

### Antonio Fogazzaro,

básník a romanopisec italský, zemřel v rodišti svém ve Viconze 7. března skoro 69letý. S Fogazzarem odchází velmi populární a typický spisovatel italský, duch opravdový i jemný básník, přesto, že býval velmi často přeceňován. První díla Fogazzarova byly veršové knihy *Miranda* (1874) a *Valsolda*, na nichž leží odlesk mladých bojů duševních a v nichž jímá zbožný cit přírodní. Do širších kruhů pronikl Fogazzaro teprve knihami prózovými: *Malombra*, *Daniele Cortis* a *Il mistero del poeta*, které svou mravní opravdovostí, přítulnou melancholií a spiritualistickým přesvědčením odkloňují se vášnivě od soudobého verismu, jenž strhuje pod svůj praporek řadu nadaných spisovatelů tehdejší mladé Italie. Velký rozruch způsobil náboženský román *Fogazzarův Il santo*, v němž projevila se autorova víra v možnost reformy katolické a jeho sympatie s modernismem. Poslední román *Fogazzarův, Leila*, naopak oblévá ideálním světlem živly tradiční a byl vykládán jako odvolání Santa, ačkoliv nemá toho dosahu programového a Fogazzarovi šlo jen, jak několikrát tvrdil, o to, vytvořit živé osoby a osudy lidské. Ale není pochyby o tom, že tvárná básnická síla Fogazzarova nebyla veliká a že často místo osudů podal jen themata k diskusím a traktátům. Výše cení kritika romány *Piccolo mondo antico* a *Piccolo mondo moderno* (asi Kousek někdejšího a Kousek dnešního světa), v nichž jest Fogazzaro více umělcem a méně filosofem nebo propagátorem; zvláště *Mondo antico* má místa zralé, slunné krásy a vyrovnané síly charakterisační. Fogazzaro byla ušlechtilá, věřící duše a jemný básník, ne ovšem vulkanické síly tvůrčí, ale rozhodně nebyl myslitel. Spravedlivého, ač přísného soudu dostalo se Fogazzarovi od největšího dnešního kritika italského a vynikajícího estetika *Benedetta Croce*. Croce viděl ve způsobu, jakým smířoval Fogazzaro požadavky rozumu a kritiky a své vnitřní přesvědčení náboženské, spiritualism a theism s darwinismem, cosi hračkářského a povrchního a také v politických ideách Fogazzarových, které chtěly srovnat málo důsledně a jasně katolicism se socialismem, viděl neapolský myslitel jen kuriositu, která nebude moci zapustiti hlubších kořenů v naší době zmítané protívami, jichž nedovedl Fogazzaro pojmuti a promysleti v jejich zásadné určitosti a příkrosti.